

Werkgroep Boerenerven Drenthe
p/a Stichting Het Drentse Landschap

Postbus 83
9400 AB Assen
telefoon: (0592) 31 35 52
e-mail: boerenerven@hetnet.nl

Drentse boerenerven *op waarde geschat*

Colofon

Uitgave Werkgroep Boerenerven Drenthe, project Dahlia's en Duizendschonen, functionaliteit en schoonheid op boerenerven
Basisteksten Werkgroep Boerenerven Drenthe
Tekstadvies en eindredactie Bertus Boivin, Boivin Tekstproducties Assen
Fotografie Hans Dekker, Jacqueline Muffels en Heilien Tonckens
Vormgeving Albert Rademaker BNO Annen
Druk Koninklijke Van Gorcum BV Assen

Deze brochure is tot stand gekomen met subsidie van

- provincie Drenthe
- LEADER+
- VSBfonds

September 2005

In deze brochure laat de Werkgroep Boerenerven Drenthe u kennismaken met oude Drentse boerenerven en hun eenvoud en functionaliteit in harmonie met het landschap.

Eeuwenlang was het Drentse platteland het exclusieve domein van de boeren. Hun boerderijen staan er nog steeds. De meeste boerderijen zijn geen boerenbedrijven meer, maar riante woonhuizen voor de nieuwe bewoners van het Drentse platteland. Vroeger waren boerderijen en hun erven onlosmakelijk met het landschap verbonden. Elke streek van Drenthe had zijn eigen landschappelijke kenmerken en die vond je terug op de erven van de dorpen daar.

De Werkgroep Boerenerven Drenthe doet er alles aan om ervoor te zorgen dat het traditionele Drentse boerenerv op waarde geschat wordt en herkenbaar blijft in het dorp en in het landschap. De werkgroep wil zoveel mogelijk kennis van oude Drentse boerenerven vastleggen en die aan nieuwe boerderijbewoners en andere geïnteresseerden doorgeven.

Wilt u advies over uw erf, lees dan verder en doe mee aan het Boerenervenproject.

Op de onderstaande foto's ziet u dat functioneel ook mooi kan zijn. Zo'n prachtige oude groentetuin is natuurlijk bij uitstek een plek om het nuttige en het aangename te verenigen. De hoge knotlindes staan er om de zon uit de kamer te weren, maar ze zijn expres niet voor de ramen geplaatst. Zo geven ze én schaduw én uitzicht.

Over Drentse dorpen...

Op onderstaande foto's ziet u hoe je het open karakter van het dorp kunt behouden. Als twee achtererven van oudsher zo in elkaar overgaan, probeer die openheid dan in ere te behouden. Bestrating en gebouwen zijn zo al fraai, zet daar niet teveel neer, dat zou alleen maar afleiden. Dezelfde soort heg bij de twee boerderijen zorgt voor een zekere rust. De openheid van de erven maakt dat de bebouwing zo alleen nog maar beter uitkomt.

Land van dorpen De Drenten woonden vroeger in dorpen. Buiten het dorp stonden vrijwel geen huizen. De ligging van de dorpen was destijds zo gekozen dat er in de buurt een beek met voldoende grasland te vinden was. Vlakbij de dorpen lagen de akkers op de es. Verderop strekte zich het open, eindeloos lijkende heideveld uit, voedsel voor de schapen en leverancier van heideplaggen.

Schots en scheef door elkaar In oude Drentse esdorpen staan de boerderijen schijnbaar willekeurig door elkaar, verscholen in het groen. Klinkerstraatjes lopen vlak langs de grote baanderdeuren. Op de dorpsweities grazen paarden en jongvee. De erven gaan bijna ongemerkt in elkaar over. Een heggetje of een houten hek markeert de erfscheiding, soms slechts een rijtje veldkeien.

Op een rijtje langs de weg Reeds in de Middeleeuwen ontstonden in de veenstreken aan de rand van Drenthe nieuwe dorpen. Hier liggen de boerderijen niet schots en scheef door elkaar, maar staan ze langs de weg. Vanaf de weg werd het achterliggende land ontgonnen. Steeds verder schoof de ontginningslijn naar achteren op. Het lage land maakte de boeren hier tot veeboeren en aan de boerderijen is te zien dat hen dat geen windeieren bezorgde. De mooiste voorbeelden vindt u in wegdorpen als Ruinerwold en Koekange. Hier en daar lopen boomsingels met elzen en essen in kaarsrechte lijn diep het landschap in.

Precies langs het randje Een ander soort wegdorpen ontstond langs de grens van het Drents plateau en het veengebied. Mooie voorbeelden zijn Gieterveen, Zuidlaarderveen en Eexterveen. De weg volgde de hoge zandgronden zo

nauwkeurig mogelijk en is daardoor bochtig. De boerderijen liggen niet in een rechte lijn. De meeste boerderijen zijn bescheiden van omvang. Als boer leefde je hier letterlijk en figuurlijk op het randje.

Twee kanten van het kanaal Vanaf de zeventiende eeuw zorgden vererving voor nieuwe dorpen langs de veenkanalen. Kanaal, weg en bebouwing werden planmatig bepaald. Aan de 'drukke kant' van het kanaal woonden de veenarbeiders en de winkeliers, aan de 'stille kant' werden de royale boerderijen gebouwd met het land erachter en een eigen brug(getje) naar de overkant van het kanaal. Voorbeelden zijn Smilde en Annerveenschekanaal.

Wonen in het buitengebied Drenthe veranderde in de twintigste eeuw na de grote veldontginningen en de ingrijpende ruilverkavelingen. Heel Drenthe werd bruikbaar als boerenland. En bewoonbaar: veel boerenbedrijven verhuisden van het dorp naar het buitengebied. Grote percelen, moderne boerenbedrijven en kaarsrechte met bomen omzoomde wegen en diepe sloten drukken hun stempel op het ontginningslandschap.

Eigen gezicht Opvallend is dat al die verschillende landschappen steeds minder hun eigen gezicht behouden. Eeuwenoude esgrond wordt grasland. In de hooi- en weilanden van de beekdalen worden (kunnen) nu aardappels verbouwd (worden). Er zijn dorpen waar de laatste boer al vertrokken is. Oude boerenbedrijven worden omgetoerd in gerieflijke woonboerderijen, keuterijtjes worden vaak achteloos terzijde geschoven. Langs de groene dorpsranden verrijzen opvallende nieuwbouwwijkjes.

Over Drentse boerenerven...

Op het erf op de onderste foto is meer plaats voor de moestuin dan voor een enorme siertuin en wie weet prijken er zomers ook wel wat bloemen in de groentetuin. Dezelfde ingetogenheid - zo blijkt uit de andere foto - maakt op dit erf een harmonieuze overgang van moestuin en boomgaard met het landschap mogelijk.

Eenvoud en functionaliteit Het traditionele Drentse boerenerv staat voor eenvoud en functionaliteit. Het erf is in harmonie met het omringende landschap. Zo'n erf was vroeger gewoon onderdeel van het boerenbedrijf. Er moest op het erf gewerkt worden. Het erf leverde groenten, fruit en wat bloemen. Het was de scharrelplek voor kippen en kleinvee. Er moest ruimte zijn om met de boerenwagens te manoeuvreren. Je moest er een varken kunnen slachten en ook het grove boen- en schuurwerk moest er kunnen gebeuren. Net als in de boerderij was er ook op het erf een duidelijke taakverdeling tussen de boer en de boerin. Het domein van de boerin was het woongedeelte van de boerderij met de siertuin en de moestuin, de mooie bomen en bloeiende struiken.

Een traditioneel Drents boerenerv

Op elk Drents erf was het aanwezig: een moestuin met een plek voor klein fruit en een fleurige bloemrand met eenjarigen en dahlia's. En soms nog een klein stukje met wat 'ouderwetse' vaste planten en sierheesters. Had het erf geen boomgaard, dan stonden er in elk geval hier en daar wat fruitbomen. Op de meeste erven stonden eiken. Als mooie boom bij het woonhuis koos je voor een linde, een kastanje of een beuk. De hagen op het erf dienden om dieren buiten de perken te houden. In het stookhok naast de boerderij kookte de boerin het varkensvoer en ze deed er 's maandags de was. Het erf was vroeger maar gedeeltelijk verhard met veldkeien of klinkertjes. Het grootste deel was 's zomers stoffig en 's winters één grote modderpoel.

De tuin, een eigen leven Een boer moet tegenwoordig efficiënt kunnen werken. Hij heeft grote schuren nodig en de nodige opslagruimte met voer en mest. Op een modern boerenbedrijf wisselen grote oppervlakken verharding af met grasvlaktes en grote

schuren. Maar op het erf wordt niet alleen gewerkt, het oog wil ook wat. Bovendien moeten de kinderen er een balletje kunnen trappen en moet je er buiten het zicht van voorbijgangers ongestoord in de zon kunnen zitten. De tuin vóór de moderne boerderij is een aparte wereld geworden, op de straat gericht. De inrichting van zo'n tuin weerspiegelt vaak de tuinmode uit de tijd dat de nieuwbouw plaatsvond. Zo zijn de tuinen van veel ruilverkavelingsboerderijen te herkennen aan allerlei verschillende wintergroene struiken. Zat je vroeger in de deur van het stookhok in het zonnetje, tegenwoordig zit je onder de pergola middenin de grote siertuin.

Je eigen droomerf Als je geen boer bent en je wilt je boerderij een passende erfinrichting geven, dan wacht een flinke klus. Ook het deel van het erf waar de boer vroeger zijn werk deed, moet immers aangepakt worden. Veel nieuwe boerderijbewoners halen hun ideeën over hun droomerf van buiten Drenthe. Buxushaagjes, leilindes, catalpa's en bolacacia's weerspiegelen de luxe van de huidige tuinmode. Fraaie vijverpartijen, strakke hagen en mediterrane tuinmeubilair suggereren de ontspanning van het buitenleven, maar kom je daar wel aan toe met zo'n grote bewerkelijke tuin.

Harmonieuze overgang Hoe fraai sommige erven ook geworden zijn, soms vormen ze een schril contrast met het omliggende Drentse landschap. Dat landschap vraagt vooral om ingetogenheid, soberheid en dus een groot aanpassingsvermogen. Het is een uitdaging om de eisen die we tegenwoordig aan het buitenleven stellen, te combineren met de oude waarden van het boerenerv. Zodat landschap, erf en boerderij één geheel blijven waarbinnen het vandaag de dag ook goed toeven is.

Op de volgende pagina's vindt u suggesties die u op weg willen helpen.

Bomen bepalen het beeld

Bomen zijn beeldbepalend op een boerenerf. Bovendien geven ze ons de mogelijkheid in hun weldadige beschutting te leven. Wat blijft er van de boerderijen op de foto's over als u de bomen wegdenkt...

Voor die beschutting en die prominente plek heb je grote bomen nodig. Ook al beginnen eik, beuk, linde en kastanje klein, op den duur zullen ze de bebouwing letterlijk en figuurlijk in de schaduw stellen. Op zo'n manier tegen bomen aankijken zorgt voor een verrijking van het landschappelijke beeld. Geef bomen de tijd en de ruimte.

liefde voor kastanjes, jong en oud

hoge lindes vragen tijd

samen oud worden

nieuw erf, jonge bomen

Geen verstoppertje spelen op het erf

Wat doe je met de grenzen van het erf? Moet alles afgesloten worden en keurig worden afgebakend? Of zijn er mogelijkheden om het open karakter van de oude erven te behouden, met respect voor elkaars privacy. Het oude boerenerf kent de kunst van het weglaten. Al sinds jaar en dag gebruiken Drenten een rijtje veldkeien om aan te geven dat ergens een grens loopt. Het openhouden van het erf kan visueel de nodige ruimte scheppen. Het zal boerderij en erf beter doen uitkomen. Een lage haag en een deftig gietijzeren hek passen elk bij de stijl van de boerderij. Ze houden buiten wat niet welkom is en laten zien wat gezien mag worden.

lage beukenhaag

een deftig gietijzeren hek

veldkeien op de grens

open naar de straat

uw erf goed — ons erfgoed

uw erf goed — ons erfgoed

De kleine dingen die het doen

Vaak zijn het de kleine dingen op het erf die het doen. Zo'n klein randje langs de weg, daar zet je simpelweg een rijtje knotlinden: een natuurlijk zonnescherm en je hebt er verder geen omkijken naar. Of zo'n simpel randje bloemen, niet zorgvuldig op kleur en hoogte uitgezocht, maar gewoon: bloemen nemen zoals ze zijn. De moestuin krijgt kleur als er wat bloemen tussen staan. Ook hier zijn het de kleine dingen die het doen en die bijna nooit iets met geld te maken hebben. Kijk maar naar die foto van die ene hortensia die hier beter tot zijn recht komt dan een grote heestergroep.

knotlinden

kleur in de moestuin

een bloemenrand

ruimte rondom

uw erf goed — ons erfigoed

uw erf goed — ons erfigoed

oude kennis vastleggen en doorgeven

De Werkgroep Boerenerven Drenthe is een groep vrijwilligers die zich inzet voor de cultuurhistorische waarden van het boerenerv in Drenthe.

De werkgroep verzamelt zoveel mogelijk kennis over de erfinrichting van vroeger en geeft graag advies aan mensen die met de inrichting of herinrichting van hun erf aan de slag willen. Regelmatig organiseert de werkgroep cursussen en excursies. Ook worden er nieuwsbrieven uitgegeven.

De werkgroep stelde vijf boekjes samen, elk met een uitgebreid beschreven fietstocht langs Drentse boerenerven en met informatie over de streek. Zo kunt u ook fietsend kennismaken met de kleurrijke wereld van dahlia's en duizendschonen. De boekjes verschijnen bij uitgeverij In Boekvorm in Assen en zijn in de boekhandel en bij de VVV's te koop.

- *De werkgroep wil de eenvoud en functionaliteit van oude boerenerven onder de aandacht brengen van een zo breed mogelijk publiek.*
- *De werkgroep wil ervoor zorgen dat de verbondenheid van de boerderij met zijn erf en het omringende landschap herkenbaar is; dat zichtbaar blijft wat het gebruik van zo'n erf vroeger was.*
- *De werkgroep wil bevorderen dat nieuwe erven passen in de streek, in het landschap en bij het type boerderij.*
- *De werkgroep wil nieuwe boerderijbewoners inspireren tot een erfinrichting die oude kenmerken en nieuwe functies in zich verenigt.*

U kunt de Werkgroep Boerenerven Drenthe bereiken via Stichting Het Drentse Landschap, Postbus 83, 9400 AB Assen, (0592) 31 35 52. Mailen kunt u naar boerenerven@hetnet.nl

Meer weten over Drentse erven?

Lees *Drentse boerenerven en tuinen*
Harry de Vroome,
1996
uitg. Koninklijke
Van Gorcum Assen,
ISBN 90-232-3204-6

Het Boerenervenproject

Eigenaars van boerderijen in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Midden-Drenthe, Ooststellingwerf, Tynaarlo, Westerveld en De Wolden kunnen zich tot 15 oktober 2005 aanmelden voor een financiële bijdrage in de kosten van (her-)inrichting van hun erf. De (her-)inrichting is bedoeld als voorbeeld en maakt onderdeel uit van een groot Drents Boerenervenproject. Dit project, dat uitgevoerd wordt in 2005 en 2006, omvat zowel het verzamelen van gegevens over vroegere erven als de (her-)inrichting van oude en nieuwe erven.

Dit moet u weten

- De bijdrage voor eigenaren van boerenerven komt eind 2005 beschikbaar en is bedoeld als een bijdrage in de advies- en inrichtingskosten van een boerenerv.
- De werkgroep zal een keuze uit de aangemelde erven maken. Daarbij wordt gelet op een evenwichtige spreiding over de verschillende landschapstypen en op het soort erf en boerderij. Het is de bedoeling dat tenminste 30 verschillende erven gaan deelnemen.
- De deelnemers krijgen advies van de Werkgroep Boerenerven Drenthe bij de inrichting en bij het kiezen van het assortiment.
- De werkgroep kan de uitvoering door Landschapsbeheer Drenthe laten verzorgen, maar de deelnemer kan ook zelf de uitvoering ter hand nemen.
- Uitvoering kan in het najaar van 2005 en in het voorjaar of najaar van 2006 plaatsvinden.
- De bijdrage is 40 procent van de advies- en inrichtingskosten met een maximum van € 1200.

Aanmelden

U kunt zich vóór 15 oktober 2005 op een van de volgende manieren aanmelden:

- telefonisch bij Het Drentse Landschap, tel. (0592) 31 35 52
- per e-mail bij de Werkgroep Boerenerven Drenthe op het adres boerenerven@hetnet.nl
- schriftelijk via Heilien Tonckens, Oude Willem 2, 8426 SM Appelscha

Na aanmelding neemt de werkgroep contact met u op voor meer informatie.